

Пулій О.В.аспірантка відділу аналізу і прогнозування міжнародної торгівлі
Державного науково-дослідного інституту
інформатизації та моделювання економіки**Іванов Є.І.**кандидат економічних наук,
начальник відділу аналізу і прогнозування міжнародної торгівлі
Державного науково-дослідного інституту
інформатизації та моделювання економіки**Pulii Oksana**

State Research Institute for Informatization and Economic Modeling

Ivanov Yevhen

State Research Institute for Informatization and Economic Modeling

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ТОРГОВЕЛЬНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ І ТУРЕЧЧИНИ

CURRENT STATE AND PROSPECTS OF TRADE AND INVESTMENT COOPERATION BETWEEN UKRAINE AND TURKEY

У статті розглянуто сучасні тенденції розвитку зовнішньоекономічних відносин між Україною та Туреччиною. Проаналізовано динаміку і структуру товарообігу між цими країнами. Досліджено проміжні результати переговорів щодо укладання угоди про вільну торгівлю України з Туреччиною, визначено основні розбіжності в позиціях сторін щодо умов лібералізації двосторонньої торгівлі. Стверджується, що Туреччина здійснює агресивну зовнішньоторговельну політику, розглядаючи Україну як ємний ринок збуту та джерело сировини. На основі аналізу комплементарності структур товарообміну України з Туреччиною дано оцінку перспективам активізації торговельних відносин між ними в умовах вільної торгівлі. Проаналізовано динаміку і структуру залучення прямих іноземних інвестицій із Туреччини в національну економіку України. Визначено найбільші бар'єри, які стримують притік ПІІ в Україну з боку турецьких інвесторів. Окреслено турецький досвід залучення ПІІ та інвестування в економіку інших країн світу.

Ключові слова: експорт, імпорт, товарообіг, прямі іноземні інвестиції, індекс комплементарності торгівлі, лібералізація торгівлі.

В статье рассмотрены современные тенденции развития внешнеэкономических отношений между Украиной и Турцией. Проанализированы динамика и структура товарооборота между этими странами. Исследованы промежуточные результаты переговоров по заключению соглашения о свободной торговле Украины с Турцией, определены основные расхождения в позициях сторон по условиям либерализации двусторонней торговли. Утверждается, что Турция осуществляет агрессивную внешнеторговую политику, рассматривая Украину как емкий рынок сбыта и источник сырья. На основе анализа комплементарности структур товарообмена Украины с Турцией дана оценка перспективам активизации торговых отношений между ними в условиях свободной торговли. Проанализированы динамика и структура привлечения прямых иностранных инвестиций из Турции в национальную экономику Украины. Определены наибольшие барьеры, которые сдерживают приток ПИИ в Украину со стороны турецких инвесторов. Очерчен турецкий опыт привлечения ПИИ и инвестирования в экономику других стран мира.

Ключевые слова: экспорт, импорт, товарооборот, прямые иностранные инвестиции, индекс комплементарности торговли, либерализация торговли.

The article looks into current trends in the development of foreign economic relations between Ukraine and Turkey. The Republic of Turkey is a significant regional player, expanding the geography of its economic interests and intending to become a significant player in the world economy. For Ukraine, this means the emergence of new opportunities for economic growth due to favorable geographical location and long history of trade and economic relations with Turkey. The dynamics and structure of

Ukraine-Turkey trade turnover are analyzed. It's revealed that near the half of Ukrainian goods export to Turkey consists of ferrous metals, which output and total exports had been significantly dropped in recent years because of production facilities destruction in the occupied territories as well as oversaturation of the world steel market in general. In contrast, Turkish export to Ukraine is far more diversified and includes mainly machinery, electronic equipment, vehicles and edible fruits. As a result, Ukrainian export to Turkey decreased by 36.3 per cent during 2012-2018 while Turkish exporters remain highly competitive in the Ukrainian market. Interim results of negotiations on free trade agreement between Ukraine and Turkey are investigated. The main contradictions in the positions of the parties regarding the conditions of bilateral trade liberalization are identified. It's argued that Turkey has an aggressive foreign trade policy and considers Ukraine as a capacious market for its manufacturing goods and source raw materials. Ukraine must continue to uphold national interests at all levels in order to form a balanced position on the terms of the free trade agreement with Turkey. Based on the analysis of Ukraine-Turkey trade structures complementarity, prospects of intensifying their trade relations under mutual liberalization are estimated. Dynamics and structure of attracting foreign direct investment from Turkey to the national economy of Ukraine are analyzed. The major barriers that hinder the FDI inflow in Ukraine from Turkey are identified. Turkish experience in attracting FDI and investing in the economies of other countries of the world is outlined.

Key words: export, import, trade turnover, foreign direct investment, trade complementarity index, trade liberalization.

Постановка завдання. Незважаючи на чималі зрушення в географічній структурі зовнішньої торгівлі впродовж останніх п'яти років, що пов'язані з утратою російського ринку збуту й переорієнтацією на європейський ринок, Туреччина надалі залишатися одним найбільших ринків збуту вітчизняної продукції, посідаючи четверте місце за обсягами експорту товарів з України. Разом із цим потенціал взаємовигідного економічного співробітництва між Україною та Туреччиною залишається реалізованим далеко не повною мірою. Попри тривалі переговори між партнерами, досі не досягнуто домовленостей зі створення зони вільної торгівлі. Туреччина починає активно інвестувати в економіку країн-сусідів, однак ця тенденція оминає Україну, притік турецьких ПІІ до якої досі залишається незначним. Турецька Республіка набуває статусу вагомого регіонального гравця, розширює географію розповсюдження своїх економічних інтересів і заявляє про наміри стати вагомим учасником світового господарства. Для України це означає появу нових можливостей забезпечення економічного зростання завдяки сприятливому географічному розташуванню і тривалій історії торговельно-економічних відносин із Туреччиною. Зазначене зумовлює необхідність дослідження перспектив подальшого розширення україно-турецької співпраці у сферах зовнішньої торгівлі та інвестування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню торговельно-інвестиційного співробітництва між Україною і Туреччиною присвячено праці низки вітчизняних учених-економістів, серед яких: В.В. Матей [1], І.Л. Федун та О.В. Генералов [2], К.М. Пугачова та О.О. Шеремет [3], Р.С. Коваленко [4], Д.А. Красніков і Н.О. Краснікова [5] та ін. У публікаціях зазначених

науковців міститься ґрунтовний аналіз товарної структури зовнішньої торгівлі України з Туреччиною, досліджено державні програми підтримки турецького експорту на український ринок, розглянуто практичні кейси інвестування турецьких компаній в економіку України, визначено напрями розбудови вітчизняної інфраструктури з метою розвитку торговельно-економічної взаємодії України з Туреччиною, у загальних рисах ідентифіковано переваги і можливі загрози створення зони вільної торгівлі між Україною та Туреччиною, зокрема ті, що стосуються торгівлі сільськогосподарською продукцією.

Віддаючи належне існуючим напрацюванням із порушеної проблематики, необхідно зазначити, що аналізу передумов лібералізації зовнішньої торгівлі України з Туреччиною в контексті структури взаємного попиту і пропозиції, а також визначенню специфічних чинників формування інвестиційного клімату для турецьких інвесторів в Україні досі приділено недостатню увагу, що визначає потребу в подальшому дослідженні даних аспектів торговельно-інвестиційних відносин між Україною та Туреччиною.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у визначенні перспектив активізації економічного розвитку України за умов поглиблення торговельно-інвестиційної співпраці з Турецькою Республікою.

Виклад основного матеріалу дослідження. За підсумками 2018 р. експорт товарів з України до Туреччини становив 2,35 млрд дол. США, або майже 5,0% загальних обсягів експортних поставок за рік. Товарний імпорт із Туреччини сягнув 1,71 млрд дол., або 3,0% від загальних обсягів, що забезпечило позитивне сальдо у вітчизняній торгівлі із цією країною у 640,9 млн дол. [6]. Зважаючи на хронічний

дефіцит торгового балансу України, товарообіг із Туреччиною є надзвичайно ефективним для підтримки макроекономічної стабільності вітчизняної економіки.

Однак рівень цієї ефективності продовжує невпинно знижуватися у міру того, як скорочується різниця у вартісних обсягах експортних та імпорتنних потоків України з Туреччиною (рис. 1).

Протягом 2012–2018 рр. вітчизняний товарний експорт до Туреччини скоротився на 36,3%, з 3,69 до 2,35 млрд дол. США, тоді як імпорт, спершу зазнавши падіння з 1,95 до 0,85 млрд дол. у результаті розгортання кризи в економіці України у 2015 р., стрімко відновив зростання у посткризовий період, сягнувши 1,71 млрд дол. у 2018 р. Як наслідок, позитивне сальдо торгового балансу України з Туреччиною зменшилося майже втричі – з 1,73 млрд дол. у 2012 р. до 0,64 млрд у 2018 р. Відповідно, коефіцієнт покриття імпорту експортом, зрісши на хвилі кризового падіння імпорту з 1,9 до 3,3 протягом 2012–2015 рр., знизився до 1,4 до 2018 р. Слід зазначити, що продовження цього негативного тренду спостерігається й у 2019 р. Упродовж січня-травня поточного року вітчизняний товарний експорт до Турецької Республіки скоротився на 7,0% до аналогічного періоду попереднього року, тоді як імпорт зріс на 24,3%. Позитивне сальдо становило всього 330 млн дол., тоді як у січні-травні 2018 р. – 567,2 млн.

Причиною окреслених тенденцій є значна концентрація чорних металів у структурі вітчизняних експортних поставок до Туреччини. Частка чорних металів у товарному експорті

України до Туреччини протягом 2012–2018 рр. перебувала в діапазоні 47–54%, а вартісний обсяг їх експорту за цей час скоротився з 2,0 до 1,1 млрд дол. США. Це пов'язано, з одного боку, з частковою руйнацією виробничого потенціалу України внаслідок ведення бойових дій і тимчасової окупації промислових об'єктів на сході країни, а з іншого – з глобальним надлишком виробничих потужностей у металургійному секторі, який проявився у період після розгортання світової фінансово-економічної кризи.

За даними Всесвітньої асоціації виробників сталі, внаслідок подвоєння потужностей із виробництва металопродукції в Китаї у період буму 2005–2011 рр. вже у 2017 р. світові виробничі потужності ГМК використовувалися лише на 75%. У відповідь на цей виклик більшість країн намагається обмежити імпорт (Туреччина не виняток) та розширити ринки збуту металопродукції, щоб відновити хоча б докризовий рівень завантаженості своїх виробничих потужностей металургійного сектору, який у середньому у світі сягав 86% у середині 2000-х років [7].

Іншими значними товарними групами в українському експорті до Туреччини є насіння і плоди олійних рослин (13,7%), зернові культури (7,8%), залишки та відходи харчової промисловості (5,5%). Таким чином, експорт є надміру концентрованим і носить яскраво виражений сировинний характер. Натомість імпорт товарів в Україну з Туреччини набагато більше диверсифікований, його основу становлять здебільшого високотехнологічна продукція з високим рівнем доданої вартості: машини й обладнання (9,5%), їстівні плоди (9,1%), транспортні засоби

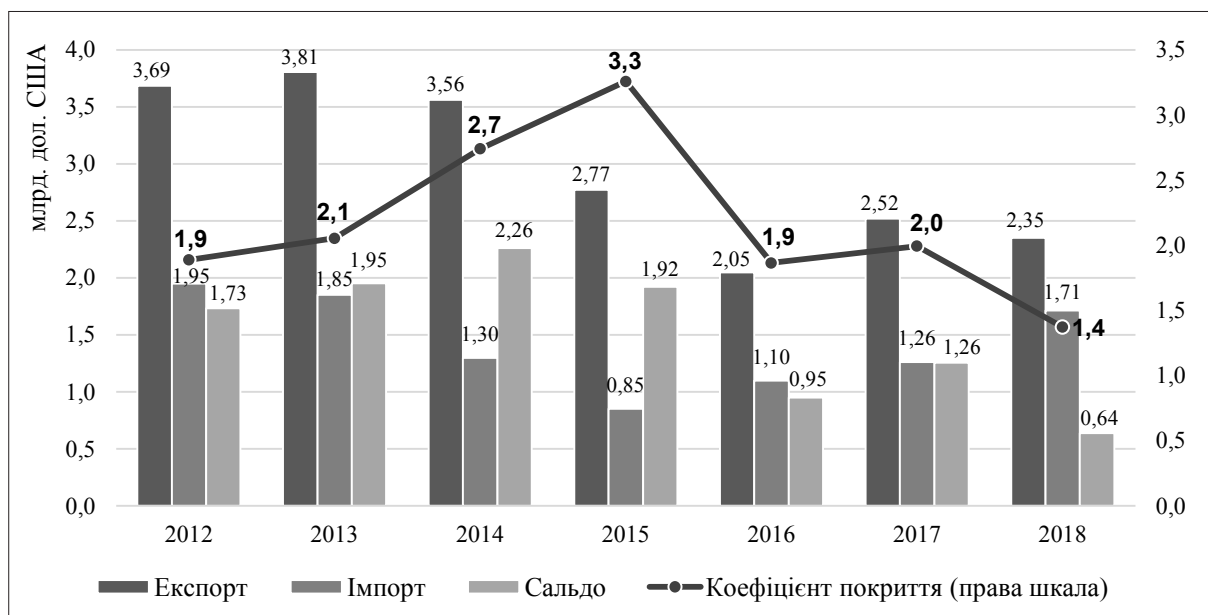

Рис. 1. Динаміка товарообороту між Україною і Туреччиною у 2012–2018 рр.

Джерело: складено за [6]

(8,7%), електричне устаткування (6,2%) [8]. Власне, ці характеристики і лежать в основі стабільного попиту українських споживачів на турецький імпорт.

Отже, у довгостроковій перспективі позиції України в торговельно-економічних відносинах є слабшими, ніж у турецьких партнерів. Це зумовлює необхідність пошуку шляхів одержання доступу та виходу на нові ринки Туреччини для вітчизняних виробників. Одним з основних механізмів досягнення даної цілі нині вбачається укладання угоди про вільну торгівлю. Переговори про укладання цієї угоди між Україною і Туреччиною з різним рівнем інтенсивності тривають ще з 2007 р. Станом на 2019 р. досягнуто спільних позицій із низки принципово важливих питань, зокрема щодо скорочення ставок експортних мит, увізних мит на промислову продукцію, а також відмови від використання експортних субсидій. Проте Туреччина провадить послідовну й агресивну зовнішньоторговельну політику щодо збереження максимально можливого захисту внутрішнього ринку продукції сільського господарства і сфери послуг, що є неприйнятним згідно із сучасними правилами СОТ із формування зон вільної торгівлі та не влаштовує українську сторону, істотно перешкоджаючи досягненню компромісу й успішному завершенню переговорів [9, с. 66–67].

Для визначення перспектив активізації розвитку торгових відносин України з Туреччиною у разі набуття чинності угоди про вільну торгівлю між ними використовуємо одну з характеристик, що посідає одне з чільних місць в аналізі ефективності двосторонньої торговельно-економічної співпраці. Це так звана взаємодоповнюваність, або комплементарність, експорту однієї країни з імпортом країни-партнера. Вона визначається за допомогою індексу комплементарності торгівлі (Trade complementarity index – TCI), що відображає міру того, наскільки країни є «природними торговими партнерами» у тому розумінні, що те, що одна країна експортує, збігається з тим, що інша країна імпортує, тобто наскільки попит однієї країни в міжнародній торгівлі збігається з пропозицією іншої [10, с. 30–31]. Розрахунок даного показника є особливо корисним під час аналізу потенцій-

них наслідків зовнішньоторговельних угод між країнами, оскільки взаємна лібералізація найбільш доречна тоді, коли рівень комплементарності в торгівлі є приблизно однаковим. Індекс комплементарності торгівлі розраховують за формулою [10, с. 30]:

$$TCI^{ij} = 100 \left[1 - \sum_{k=1}^m |m_k^i - x_k^j| / 2 \right], \quad (1)$$

де m_k^i – частка імпорту товару k у сукупному імпорті країни i ;

а x_k^j – частка товару k у сукупному експорті країни j .

Індикатор набуває нульового значення, якщо жоден із товарів, що експортуються однією з досліджуваних країн, не імпортується іншою. У разі ідеального товарного збігу часток експорту однієї країни з частками імпорту іншої індикатор приймає значення 100. Ідея використання цього індикатора ґрунтується на припущенні про чутливість структури експорту-імпорту країни до реальної конкурентоздатності товарів та ефективності їх виробництва всередині країни.

Із використанням даних UNCTAD (The United Nations Conference on Trade and Development) було обчислено індекси комплементарності торгівлі між Україною та Республікою Туреччина (табл. 1).

Результати проведених розрахунків дають змогу зробити висновки про комплементарність товаропотоків між Україною і Туреччиною: експортний портфель Турецької Республіки відповідає імпортному портфелю України на 50,5%, тоді як експортний портфель України тотожний імпортному портфелю Турецької Республіки лише на 32,7%. Це свідчить про те, що попит вітчизняних споживачів на турецьку продукцію залишається вищим, аніж попит турецьких споживачів на продукцію українського виробництва. За умови активізації інтеграційних процесів між партнерами (наприклад, створення зони вільної торгівлі) темпи зростання вітчизняного імпорту з Туреччини перевищуватимуть відповідні темпи зростання експорту українських товарів до цієї країни, що призведе до поступового скорочення позитивного сальдо в торгівлі України з Туреччиною. Хоча даний висновок несприятливий із погляду пер-

Таблиця 1

Динаміка індексів комплементарності торгівлі між Україною та Туреччиною у 2012–2017 рр.

Показник	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2017/2012
Комплементарність українського експорту турецькому імпорту	42,2	39,3	38,8	35,8	32,3	32,7	-22,5%
Комплементарність турецького експорту українському імпорту	56,4	57,4	52,7	50,2	49,5	50,5	-10,5%

Джерело: складено за [11]

спектив розвитку вітчизняної економіки, його можна використати як аргумент для посилення переговорної позиції української сторони, щоб переконати турецьких партнерів у необхідності й доцільності надання ними більших поступок щодо скасування тарифних і нетарифних бар'єрів у рамках угоди про вільну торгівлю.

У динаміці 2012–2017 рр. спостерігається спадна тенденція за обома обчисленими показниками: індекс комплементарності українського експорту турецькому імпорту зменшився на 10,5 пункти, із 42,2 до 32,7 (падіння на 22,5% у відносному вираженні), а турецького експорту українському імпорту – на 6 пунктів (-10,5%), із 56,4 до 50,5. Це свідчить про стрімку втрату зацікавленості турецьких споживачів у продукції, яку можуть постачати їм українські контрагенти. Виявлені тенденції в разі їх продовження можуть призвести до втрати в української сторони конкурентних переваг і згасання мотивації до лібералізації зовнішньоторговельних відносин із Туреччиною. Зважаючи на хронічно кризовий стан зовнішнього сектору української економіки, втрата вигідних позицій у торгівлі з Туреччиною як з одним із найбільших партнерів може бути особливо обтяжливою, тому пошук дієвих механізмів для якнайскорішого завершення переговорів з укладання угоди створення ЗВТ та запуску процесу лібералізації торгівлі з Туреччиною набуває для України надзвичайної актуальності.

Щодо інвестиційного співробітництва між Україною і Туреччиною, то воно забезпечується низкою документів: Договором про дружбу і співробітництво між Україною і Турецькою Республікою (від 17.09.1992), Угодою про уник-

нення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доход і майно (від 16.01.1998), а також Угодою про взаємне сприяння та захист інвестицій (від 09.10.2017). Угода про взаємне сприяння та захист інвестицій засвідчує бажання України та Турецької Республіки сприяти поглибленню економічного співробітництва через справедливий і рівноправний режим інвестування та визначає умови сприяння залученню інвестицій, механізм їх взаємного захисту, стимулювання припливу капіталу і технологій.

Світова практика переконує, що під час оцінки іноземних інвестицій важливо враховувати вплив прямих іноземних інвестицій на результати економічного розвитку як держави-інвестора (держави-донора), так і держави-реципієнта, однак іноземні інвестиції приносять не лише прибуток інвесторам, а й розширення міжнародного співробітництва між країнами [12, с. 105–106]. Для комплексної оцінки перспектив інвестиційного співробітництва між Україною та Туреччиною проаналізуємо динаміку надходжень прямих інвестицій із 2012 по 2018 р. (рис. 2).

За даними Державної служби статистики України, станом на 31.12.2018 Туреччина інвестувала в економіку України 337,9 млн дол. США, що становить 1,05% від загального обсягу іноземних інвестицій. У динаміці 2012–2018 рр. обсяг іноземних інвестицій із Туреччини у вітчизняну економіку зріс майже у два рази, зі 186,9 до 337,9 млн дол. США.

За даними Держстату, станом на кінець 2018 р. турецькі інвестиції спрямовуються переважно в операції з нерухомим майном (32,2%),

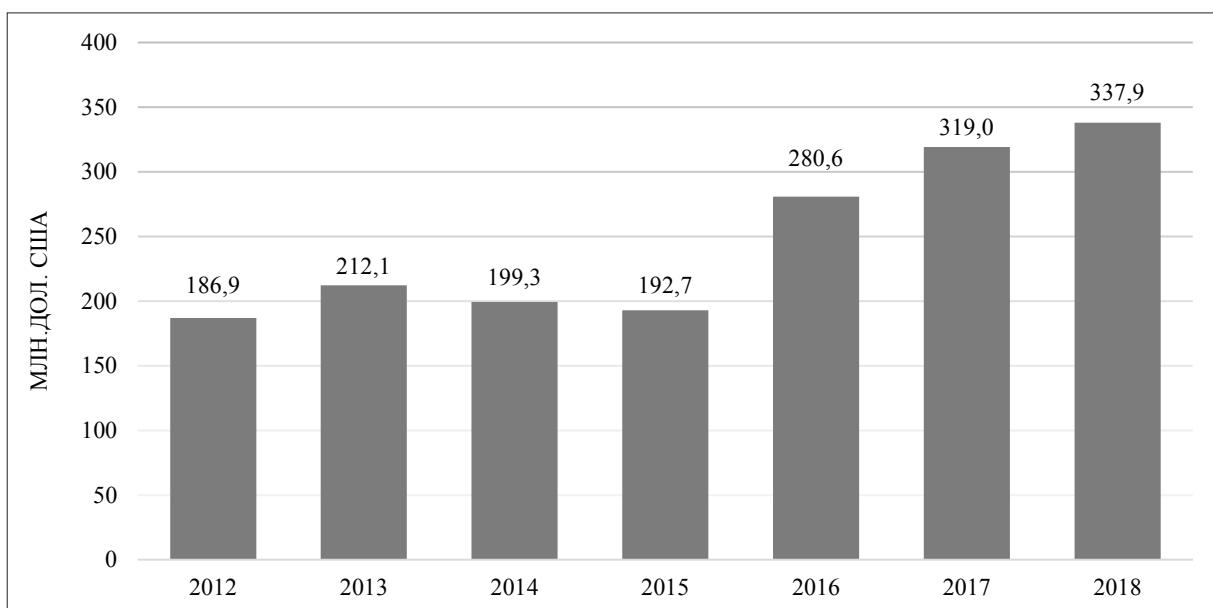

Рис. 2. Прямі інвестиції з Туреччини в Україну в 2012–2018 рр.

Джерело: складено за [13]

Таблиця 2

Прямі інвестиції з Туреччини в економіку України у розрізі видів економічної діяльності у 2018 р.

	Код за КВЕД	Обсяги прямих інвестицій на			
		01.01.2018		31.12.2018	
		тис дол. США	у % до підсумку	тис дол. США	у % до підсумку
ВСЬОГО		319 042,9	100,0	337 889,5	100,0
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	B	15 210,9	4,8	15 244,6	4,5
Переробна промисловість	C	39 406,1	12,4	41 279,3	12,2
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	G	48 388,7	15,2	61 871,6	18,3
Операції з нерухомим майном	L	105 918,7	33,2	108 894,6	32,2
Професійна, наукова та технічна діяльність	M	24 285,1	7,6	24 279,2	7,2
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	N	45 131,3	14,1	45 515,7	13,5
Інше		40 702,1	12,7	40 804,5	12,1

Джерело: складено за [14]

оптову та роздрібну торгівлю (18,3%), діяльність у сфері адміністративного і допоміжного обслуговування (13,5%) та переробну промисловість (12,2%) (табл. 2).

За даними UNCTAD 2018 World Investment Report [15], Туреччина є другим найбільшим реципієнтом ПІІ у Західній Азії після Ізраїлю. У 2007 р. спостерігався найбільший обсяг прямих іноземних інвестицій – 22 млрд дол. США, після чого прослідковується спадна динаміка щорічного приросту іноземних інвестицій. Так, за даними ЮНКТАД та Міністерства економіки Туреччини, у 2016 р. обсяги ПІІ досягли 13,3 млрд дол. США, а в 2017 р. – 10,8 млрд. дол. США, внаслідок чого загальна кількість залучених прямих іноземних інвестицій у динаміці 2010–2017 рр. знизилася зі 187,9 до 180,6 млрд дол. США.

На сучасному етапі найбільшою групою донорів інвестицій у Туреччину є країни – члени ЄС (67,9% від загальних інвестицій у 2017 р.). За запасами лідируючі позиції займає Великобританія, її частка становить 11,9% від загального обсягу іноземних інвестицій, далі йдуть Нідерланди (11,6%) і США (9,3%).

Туреччина прийняла низку законодавчих реформ для полегшення отримання іноземних інвестицій, таких як створення Агенції підтримки інвестицій та просування Туреччини (ISPAT), що сприяє залученню іноземних інвесторів. Потік прямих іноземних інвестицій покращився у світлі розвитку державно-приватного партнерства для основних інфраструктурних проєктів, заходів щодо впорядкування адміністративних процедур та посилення

захисту інтелектуальної власності, завершення перевірки ПІІ та структурних реформ, що проводяться в рамках процесу вступу до ЄС. До чинників, що негативно впливають на залучення ПІІ, належать: політична нестабільність, валютна криза, у результаті якої вартість турецьких лір рекордно знизилася, близькість конфліктів на Близькому Сході та ін.

Висновки з даного дослідження. Торговельно-інвестиційне співробітництво між Україною та Туреччиною має значний потенціал, однак залишається реалізованим далеко не повною мірою. У довгостроковій перспективі позиції України в торговельно-економічних відносинах є слабшими, ніж у Турецької Республіки, саме тому виникає необхідність пошуку шляхів виходу на нові ринки Туреччини для вітчизняних виробників. Зовнішньоекономічне співробітництво України з Туреччиною характеризується тенденцією до послаблення позицій турецьких імпортерів на внутрішньому ринку України, стрімким спадом відповідних обсягів експорту до Туреччини, асиметрією взаємного доступу до ринків сторін та низьким рівнем позиціонування національних товаровиробників на відповідних ринках Турецької Республіки. Структура експорту Туреччини більше відповідає структурі імпорту України (50,5%), ніж структура експорту України відповідає структурі імпорту Туреччини (32,7%).

Для поглиблення двосторонньої торговельно-інвестиційної співпраці між Україною та Туреччиною і підвищення її ефективності необхідне укладання угоди про вільну торгівлю на вигідних для обох країн умовах.

Список використаних джерел:

1. Матей В.В. Оцінка перспектив економічного співробітництва України та Туреччини. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 8. С. 29–36.
2. Федун І.П., Генералов О.В. Туреччина – міжнародний торговельний партнер України. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 18. С. 73–79.
3. Пугачова К.М., Шеремет О.О. Перспективи формування зони вільної торгівлі між Україною та Туреччиною. *Економіка АПК*. 2017. № 10. С. 74–77.
4. Коваленко Р.С. Механізм вдосконалення двосторонніх торговельно-економічних відносин між Україною та Турецькою Республікою в контексті євроінтеграції. *Вісник Одеського національного університету. Серія «Економіка»*. 2016. Т. 21. Вип. 5. С. 16–22.
5. Красніков Д.А., Краснікова Н.О. Розвиток експорту за збереження високого рівня протекціонізму: досвід Туреччини в контексті формування зовнішньоторговельної політики України. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Світове господарство і міжнародні економічні відносини»*. 2014. Т. 22. Вип. 6. С. 16–22.
6. Географічна структура зовнішньої торгівлі України товарами. *Державна служба статистики України*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 12.08.2019).
7. World Steel in Figures 2018. *World Steel Association*. URL: <https://www.worldsteel.org/en/dam/jcr:f9359dff-9546-4d6b-bed0-996201185b12/World+Steel+in+Figures+2018.pdf> (дата звернення: 12.08.2019).
8. Країни за товарною структурою зовнішньої торгівлі. *Державна служба статистики України*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 12.08.2019).
9. Гужва І.Ю. Україна в глобальній торгівлі : монографія. Київ : Зовнішня торгівля, 2015. 236 с.
10. A Practical Guide to Trade Policy Analyses. *World Trade Organization*. URL: https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/wto_unctad12_e.pdf (дата звернення: 12.08.2019).
11. International trade statistics. UNCTAD Database. *The United Nations Conference on Trade and Development*. URL: <https://unctad.org/en/Pages/statistics.aspx> (дата звернення: 12.08.2019).
12. Gutkevych S., Riabenko V. The process of attraction of foreign direct investment in the economy of the country. *Інтелект XXI*. 2018. № 4. С. 104–107.
13. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з країн світу в економіці України. *Державна служба статистики України*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 12.08.2019).
14. Прямі інвестиції в економіку України у розрізі видів економічної діяльності. *Державна служба статистики України*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 12.08.2019).
15. UNCTAD 2018 World Investment Report. *The United Nations Conference on Trade and Development*. URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2018_en.pdf (дата звернення: 12.08.2019).

References:

1. Matei V.V. (2019). Otsinka perspektiv ekonomichnoho spivrobitnytstva Ukrainy ta Turechchyny [Assessment of prospects for economic cooperation between Ukraine and Turkey]. *Investytsii: praktyka ta dosvid [Investment: practice and experience]*, no. 8, pp. 29–36.
2. Fedun I.L., Heneralov O.V. (2018). Turechchyna – mizhnarodnyi torhovelnyi partner Ukrainy [Turkey is Ukraine's international trade partner]. *Ekonomika i suspilstvo [Economy and society]*, vol. 18, pp. 73–79.
3. Puhachova K.M., Sheremet O.O. (2017). Perspektyvy formuvannia zony vilnoi torhivli mizh Ukrainoiu ta Turechchynoiu [Prospects for the formation of a free trade zone between Ukraine and Turkey]. *Ekonomika APK [Economics of agro-industrial sector]*, no. 10, pp. 74–77.
4. Kovalenko R.S. (2016). Mekhanizm vdoskonalennia dvostoronnikh torhovelno-ekonomichnykh vidnosyn mizh Ukrainoiu ta Turetskoiu Respublikoiu v konteksti yevrointehratsii [Mechanism for improving bilateral trade and economic relations between Ukraine and Turkey in the context of European integration]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Seriya : Ekonomika [Bulletin of the Odessa National University. Series : Economics]*, vol. 21, no. 5, pp. 16–22.
5. Krasnikov D.A., Krasnikova N.O. (2014). Rozvytok eksportu za zberezhenia vysokoho rivnia protseksionizmu: dosvid Turechchyny v konteksti formuvannia zovnishnotorhovelnoi polityky Ukrainy [Export development while maintaining a high level of protectionism: Turkey's experience in the context of Ukraine's foreign trade policy-making]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Ser. : Svitove gospodarstvo i mizhnarodni ekonomichni vidnosyny. [Bulletin of Dnipropetrovsk University. Ser. : World Economy and International Economic Relations]*, vol. 22, no. 6, pp. 16–22.
6. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2018). *Heohrafichna struktura zovnishnoi torhivli Ukrainy tovaramy [The geographical structure of Ukraine's foreign trade in goods]*. Kyiv : Informatsiino-analitychne ahentstvo. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 12 August 2019).
7. World Steel Association (2018). *World Steel in Figures 2018*. Available at: <https://www.worldsteel.org/en/dam/jcr:f9359dff-9546-4d6b-bed0-996201185b12/World+Steel+in+Figures+2018.pdf> (accessed 12 August 2019).

8. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2018). *Krainy za tovarnoiu strukturoiu zovnishnoi torhivli [Countries by commodity structure of foreign trade]*. Kyiv : Informatsiino-analitychne ahentstvo. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 12 August 2019).
9. Huzhva I.Y. (2015). *Ukraina v hlobalnii torhivli : monohrafiia [Ukraine in global trade : a monograph]*. K. : Zovnishnia torhivlia. (in Ukrainian)
10. World Trade Organization (2012). *A Practical Guide to Trade Policy Analyses*. Available at: https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/wto_unctad12_e.pdf (accessed 12 August 2019).
11. The United Nations Conference on Trade and Development (2017). *International trade statistics. UNCTAD Database*. Available at: <https://unctad.org/en/Pages/statistics.aspx> (accessed 12 August 2019).
12. Gutkevych S., Riabenko V. (2018). *The process of attraction of foreign direct investment in the economy of the country*. *Intelekt XXI [Intelligence XXI]*, no 4. pp. 104–107.
13. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2018). *Priami investytsii (aktsionernyi kapital) z krain svitu v ekonomitsi Ukrainy [Direct investment (equity) from the countries of the world in the economy of Ukraine]*. Kyiv : Informatsiino-analitychne ahentstvo. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 12 August 2019).
14. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2018). *Priami investytsii v ekonomiku Ukrainy u rozrizi vydiv ekonomichnoi diialnosti [Direct investment in the economy of Ukraine in terms of economic activities]*. Kyiv : Informatsiino-analitychne ahentstvo. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 12 August 2019).
15. The United Nations Conference on Trade and Development (2018). *UNCTAD 2018 World Investment Report*. Available at: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2018_en.pdf (accessed 12 August 2019).